

**МОВНО-КУЛЬТУРНІ ПАРАЛЕЛІ
ДИСКУРСИВНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ І ЛИТВИ /
UKRAINOS IR LIETUVOS DISKURSO ERDVĖS KALBINĖS
IR KULTŪRINĖS PARALELĖS**

Назаров Назарій

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

**ЛИТОВСЬКА ПАРАЛЕЛЬ ДО ПІСНІ ІВАНА МАЗЕПИ
"ОЙ ГОРЕ ТІЙ ЧАЙЦІ": ДО РЕКОНСТРУКЦІЇ
СПІЛЬНОБАЛТОСЛОВ'ЯНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОНДУ**

Серед литовських і слов'янських народних пісень є пісні із дуже схожими мотивами, що зумовлено як спільним індоєвропейським спадком, так і перебуванням у тісній культурній, політичній, економічній взаємодії у межах більших державних утворень упродовж багатьох століть. Проте найдавніші пласти пісенного і оповідного фольклору балтів і слов'ян містять спільні мотиви ще й через доісторичну взаємодію, адже, як припускають, у балтів і слов'ян на певному етапі розпаду праіндоєвропейської єдності могла існувати спільна мова або обидві прамови могли утворювати мовний союз (що означає, що мови хоча й не злилися в одну, але мали значну кількість спільних рис).

Цікавим штрихом до такого спільного фонду мотивів є пісенний мотив "пташка оплакує розорене гніздо". В українській культурі він відіграє особливу роль: авторство пісні "Ой горе тій чайці" приписують гетьману Іванові Мазепі, хоча, імовірно, ідеться швидше про обробку і стилізацію первісного фольклорного тексту під нові політичні реалії 18 століття:

*Ой горе тій чайці, / Чаєцці-небозі, / Що вивела чаєняток / При битій
дорозі! // Ой ішли чумаки, / Весело співали, / І чаєчку ізігнали, Чаєнят
забрали. // А чаєчка в'ється, / Об дорогу б'ється, / К сирій землі припадає,
/ Чумаків благає: // "Ой ви, чумаченьки, / Ви ще молоденькі, / Верніть моїх
чаєняток, / Вони ще маленькі". // "Ой чаєчко наша, / Неправдонька ваша: /*

Поварили чаєняток, / Добра була каша!" // "Бодай ви, чумаки, / Щастя не діждали, / Що ви моїх дрібних діток / Из гнізда забрали! // Бодай ви, чумаки, На Дін не сходили, / Що ви моїх дрібних діток / В каші поварили!"

(Перлини української народної пісні / Упорядник Микола Гордійчук. – Київ: Музична Україна, 1991).

Натомість у записах Симонаса Даукантаса початку 19 століття подибуємо подібну пісню:

Oi lakštingaleli, / Tu puikus paukšteli, / Kodėl tu negiedi / Anksti rytelį? // Ko aš giedosiu / Anksti rytelį, / Piemenys draskė / Mano lizdelį. // Piemenys draskė / Mano lizdelį, / Artojeliai baidė / Ir mane patį. // Sakė nulesus / Kviečių dirvelę, / Sakė pabaidžius / Bėruosius žirgelius. // Ne aš ten buvau, Ne aš ten lakiojau. / Žalioje lankelėj / Juoda upelė. // Ant skardžiu guliau, / Ant skardžiu kėliau, / Ant skardžio pašaleliu / Mano lizdelis. // Meldžiaus prie dievo / Per cielą dieną, / Kad nepakiltų / Šiaurės vėjelis, / Kad nesupurintų / Margasias plunksneles (Simonas Daukantas. Žemaičių tautosaka. T. 1. Dainos. Vilnius: Vaga, 1983. – l. 318.)

У литовській пісні замість чайки бачимо солов'я, проте перша половина пісні загалом відображає той же мотив: спершу пастух, а потім ратай розорюють гніздо пташки і лякають її. Про пташенят немає мови безпосередньо, але гніздо (*Mano lizdelį*) передбачає, що мали б бути і вони. Українська пісня у своїй другій половині наближається за мотивами до народних балад (типове закінчення прокльонами на адресу “злочинців” чи переступників).

Хоч обидві пісні мають певні текстуальні збіги, проте в культурі обох народів вони посідають різні місця. Тим не менш, зіставлення двох текстів дозволяє говорити про те, що маємо ще один доказ на користь того, що в української пісні міг бути (і швидше за все був) фольклорний прототип і то, можливо, доволі давній, спільний для балтів і слов'ян.